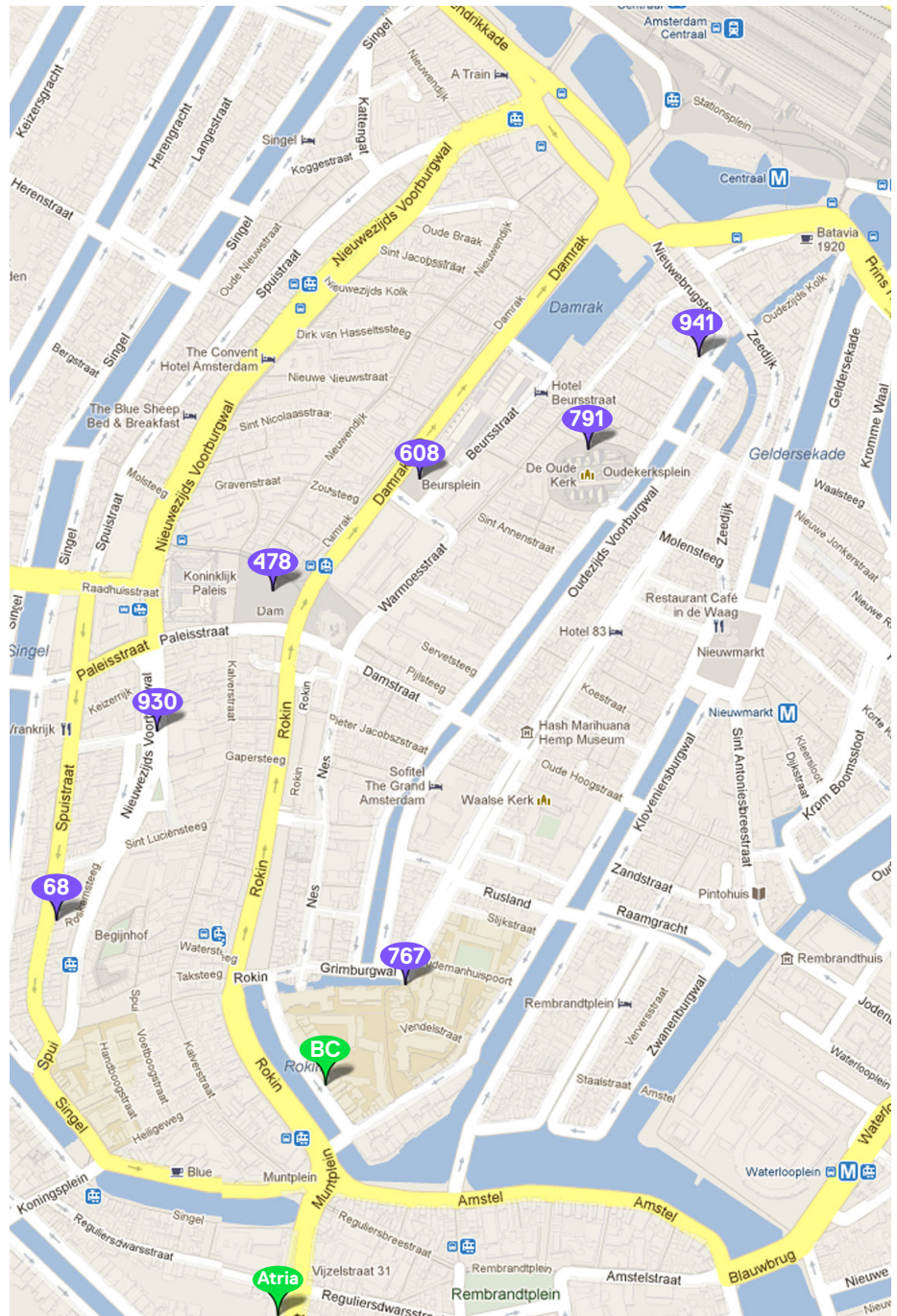

Een wandeling in de voetsporen van vrouwen uit de geschiedenis van Amsterdam

Deze tour is onderdeel van het project *1001 Vrouwen uit de Nederlandse geschiedenis*. Een wandeling van het Centraal Station naar het Muntplein aan de hand van 7 locaties waar historische vrouwen hun sporen achterlieten. Duur van de wandeling: ca. 1 uur.

Het cijfer dat bij elke historische vrouw vermeld staat, verwijst naar de uitgebreide levensbeschrijving in het boek *1001 Vrouwen uit de Nederlandse geschiedenis*.

Startpunt: Centraal Station. Loop linksaf, richting Sint Nicolaaskerk aan de De Ruyterkade. Houd rechts aan. Neem de eerste straat links, de Zeedijk, en sla dan de tweede rechts in: de Sint Olofssteeg, met in het verlengde de Oudezijds Voorburgwal. Aan de rechterkant op de hoek, nummer 14, staat het Wapen van Riga.

941 MAJOOR BOSSHARDT

(1913-2007)

Dit pand was lange tijd de werkplek van majoor Bosshardt, Nederlands meest geliefde heilsoldate. Als meisje van 18 sloot Alida Bosshardt zich aan bij het Leger des Heils. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werkte ze in een kindertehuis van het Leger en hielp talloze joodse kinderen onderduiken.

Bosshardt heeft zich altijd betrokken gevoeld met prostituees en daklozen. Met honderd gulden startkapitaal zette ze in 1948 op de Amsterdamse Wallen het eerste Goodwillcentrum op. Vaak ging ze langs bij de cafés in de rosse buurt, waaronder 't Mandje van Bet van Beeren, met wie ze een warme vriendschap onderhield. In 1978 ging ze met pensioen, maar tot op 92-jarige leeftijd bleef ze doorgaan met het geven van lezingen en het venten van *De Strijdkreet*.

Onlangs is een brug naar haar vernoemd als postuum eerbetoon voor haar grote verdiensten voor Amsterdam en de Amsterdammers. De brug over de Oudezijds Achterburgwal, tussen de Oudekennissteeg en de Molensteeg, ligt midden in het voormalig werkgebied van de majoor.

Loop verder langs de Oudezijds Voorburgwal tot aan de Oude Kerk en houd rechts aan. Zo kom je uit op het Oudekerksplein. Op het plein en in zijstraten zijn prostituees werkzaam.

791 ALETTA JACOBS

(1854-1929)

Een arts die zich meer dan honderd geleden vooral inzette voor zorg en welzijn van vrouwen en in het bijzonder voor prostituees was Aletta Jacobs, de eerste vrouw in Nederland die afstudeerde als arts. Na haar promotie (1879) ging ze als huisarts werken in Amsterdam. Ze hield gratis spreekuren voor volkswomen en prostituees, gaf voorlichting over hygiëne en geslachtsziekten, en introduceerde het pessarium als voorbehoedsmiddel. Aletta schreef publicaties en hield in binnen- en buitenland lezingen over prostitutie, het gebruik van voorbehoedsmiddelen en het belang van geboortebeperving.

Aletta Jacobs wordt ook gezien als de grondlegster van het feminisme in Nederland. Ze streed voor verbetering van de arbeidsomstandigheden voor vrouwen en voor het vrouwenkiesrecht. In 1903 legde ze haar dokterspraktijk neer om de leiding op zich te nemen van de Vereniging voor Vrouwenkiesrecht. Ten slotte werd in 1919 het doel bereikt: vrouwen kregen algemeen kiesrecht.

Loop om de Oude Kerk heen en neem de 2e straat rechts. Dit is de Wijde Kerksteeg. Steek de Warmoesstraat over en loop rechtdoor de Paternostersteeg in. Houd in de Beursstraat links aan. Deze gaat vanzelf over in het Beursplein.

608 WEDUWE JOHANNA BORSKI **(1764–1846)**

In de Beurs van Berlage (1903) werden in de eerste helft van de vorige eeuw graan, goederen en effecten verhandeld. De Koopmansbeurs stond in de tijd van Johanna Borski op een andere plaats, namelijk op de hoek van Dam en Rokin. Hoewel vrouwen in haar tijd niet welkom waren op de beursvloer, wist Borski dit in haar voordeel om te buigen. Als weduwe van de op één na rijkste inwoner van Amsterdam, en begiftigd met een groot zakelijke talent, had zij in 1814 het bedrijf van haar man voortgezet. Wie zaken wilde doen met weduwe Borski, moest bij haar thuis belet vragen. Ze leidde het bedrijf naar de top van de Amsterdamse geldmarkt. Toen de net opgerichte Nederlandse Bank in 1816 de aandelenemissie niet voltekend kreeg, nam de weduwe Borski de resterende 40% over. Met als voorwaarde dat er drie jaar lang geen nieuwe aandelen zouden worden uitgegeven, zodat zij haar aandelen met winst kon verkopen. Later verschaftte zij de Nederlandsche Handel Maatschappij forse kredieten op onderpand van effecten. Daarmee legde ze de basis voor wat nu ABN-AMRO is. Met een vermogen van zo'n 4 miljoen gulden moet ze een van de rijkste personen van het Koninkrijk zijn geweest.

Loop nu naar het Damrak en langs de Bijenkorf naar het Paleis op de Dam.

478 MARRETJE ARENTS **(1712–1748)**

In de 17de en 18de eeuw was het Paleis op de Dam nog stadhuis. Van hieruit werd de stad bestuurd, geld gewisseld en werd recht gesproken. Als een vonnis was geveld, werd de veroordeelde naar de Waag, midden op het plein, gebracht en daar ter dood veroordeeld. Een van de vrouwen die hier terecht heeft gestaan, was Marretje of Mat Arents, ook wel het 'limoenwif' genoemd, omdat ze handelde in limoenen, schol en bokking. Berucht werd ze door haar deelname aan het Pachtersoproer (1748), waarbij in een paar dagen tijd 19 huizen van pachters en belastingophalers werden geplunderd. Toen twee oproerige burgers werden neergeschoten, trok Marretje met een groep omstanders naar het huis van de impostmeester en gooide de ruiten in. Daags erna ging ze met anderen naar de hoofdofficier en dreigde dat hij en andere hoge heren nog niet veilig waren. Ten afscheid tilde ze haar rokken op en riep: 'Nu kun je me mijn aars schoonmaken, want zoveel heb ik voor je over'. Na de rellen werd Marretje opgepakt en onder het stadhuis opgesloten. Eerst ontkende ze, maar na dreiging met de pijnbank bekende ze alles. Het vonnis luidde: doodstraf door ophanging. Toen zij aan een katrol uit het raam van de Waag werd getakeld, bleef ze schreeuwen om wraak en spartelen totdat ze het leven liet.

Ga links langs het paleis tot aan de Nieuwezijds Voorburgwal en sla hier links af. Loop door tot nummer 225, het gebouw waar nu KAS BANK is gevestigd.

930 ANNIE M.G. SCHMIDT

(1911–1995)

Voor de oorlog zaten hier de redactie en de drukkerij van de *Telegraaf*. Toen deze krant in 1945 een verschijningsverbod kreeg opgelegd, werd het gebouw toegewezen aan *Het Parool* en *Trouw*. In 1948 ging Annie als documentaliste werken bij *Het Parool*. Incidenteel leverde ze bijdragen voor de krant, maar haar 'echte' schrijverscarrière begon met de puntige (cabaret)teksten die ze – aangemoedigd door collega's als Simon Carmiggelt, Jeanne Roos 955 en Wim Hora Adema 947 – schreef voor het journalistencabaret 'De Inktvis'. Al snel leverde ze vrijwel wekelijks teksten voor *Het Parool*: columns, kinderversjes ('Dikkertje Dap' en 'Het schaap Veronica'), kinderverhalen ('Jip en Janneke', samen met tekenaar Fiep Westendorp 956). Ondertussen schreef ze ook cabarettteksten voor Wim Sonneveld en Wim Kan. In 1957 nam Schmidt afscheid van *Het Parool* omdat zij tijd wilde hebben voor het schrijven van stukken voor radio, toneel en televisie, zoals 'De familie Doorsnee', 'Pension Hommes' en 'Ja Zuster, nee zuster'. Ze zijn de voorlopers geweest van de latere theatermusicals 'Heerlijk duurt het langst', 'En nu naar bed' en 'Foxtrot'. Annie M.G. Schmidt bleef tot op hoge leeftijd actief als kinderboekenschrijfster, ook toen ze nagenoeg blind was. Pas na haar dood in 1995 werd duidelijk hoe ver haar invloed reikte.

Steek de Nieuwezijds Voorburgwal over en hou links aan tot de Rosmarijnsteeg. Loop deze uit en ga links de Spuistraat in tot het restaurant Haesje Claes op nummer 275.

68 HAESJE CLAES (1520–1581)

Het restaurant is genoemd naar de stichteres van het Burgerweeshuis (het huidige Amsterdam Museum) aan de Nieuwezijds Voorburgwal. Haesje Claes behoorde met haar man Claes Jacobsz. tot de rijke bovenlaag van Amsterdam. Het echtpaar woonde in de Warmoesstraat, in een van de mooiste huizen van de stad. Pontanus is de eerste historicus die rond 1600 Haesje Claes' naam vermeldt als stichteres van het Burgerweeshuis. Latere geschiedschrijvers hebben zijn verhaal overgenomen. Historicus Jan ter Gouw trok echter in 1886 haar reputatie als stichteres van het Amsterdamse weeshuis in twijfel, omdat hij in de archieven geen spoor vond van haar optreden. De enige eer die hij haar gunde, is die van stichteres van het Oude Mannen- en Vrouwenhuis. Toch zijn er nadien weer historici geweest die bewijzen vonden dat Haesje Claes wel degelijk bij de oprichting van het weeshuis betrokken moet zijn geweest. Doordat de historici elkaar nog steeds tegenspreken, blijft het een mysterie welke rol ze daadwerkelijk heeft gespeeld. Hoe het zij: het restaurant dat haar naam draagt, is trots op haar vermelding in *1001 Vrouwen uit de Nederlandse geschiedenis* en heeft een Haesje Claes-lunchgerecht op de kaart gezet.

Verlaat het restaurant aan de kant van de Nieuwezijds Voorburgwal (of loop via de Rosmarijnsteeg terug naar de Nieuwezijds Voorburgwal). Steek over, houd links aan, loop langs het voormalige Burgerweeshuis (nu: Amsterdam Museum) en ga rechtsaf de St. Luciensteeg in.

Loop onder het poortje door en steek schuin links over naar de Schuttersgalerij. Deze uitlopen en via de Gedempte Begijnensloot de weg vervolgen. Ga de tweede steeg links, Rozenboomsteeg, in en steek de Kalverstraat over. Vervolg de weg rechtdoor via de Taksteeg.

Steek het Rokin over en loop rechtdoor, langs het standbeeld van koningin Wilhelmina, de Langebrugsteeg in. Deze gaat vanzelf over in de Grimburgwal. Ga rechts de brug over en loop onder het poortje door aan de linkerkant. Zo kom je uit bij het Binnengasthuis.

767 JOHANNA REYNVAAN

(1844–1920)

Grondlegger van de Nederlandse verpleegkunde, zo wordt Anna Reynvaan ook wel genoemd. Als dochter van een welgestelde tabakshandelaar kreeg ze thuis onderwijs van een gouvernante. Omdat ze haar leven meer inhoud wilde geven, hoopte zij zich nuttig te maken in de ziekenverpleging. In haar kringen begon men in te zien dat het verpleegstersvak een fatsoenlijk beroep kon zijn voor ongehuwde vrouwen uit de beschaafde stand. Zo doorliep Reynvaan de eerste Nederlandse opleiding voor lekenverpleegsters, die was opgezet door jonkvrouw Jeltje de Bosch Kemper **752**. Haar praktische training genoot ze in het Amsterdamse Binnengasthuis, waar de patiëntenzorg nog op een laag peil stond en de verzorging in handen was van ongeschoolde, vaak ruwe knechten en meiden. In 1881 bood Reynvaan haar diensten aan bij het Binnengasthuis. Ze werd toegelaten, maar de veranderingen die ze wilde doorvoeren, stuitten op grote weerstand. Een jaar later maakte ze daarom de overstap naar het Buitengasthuis aan de Overtoom. Daar kreeg ze weliswaar een warmer onthaal, hoewel het met de hygiëne en patiëntenzorg nog droeviger was gesteld. In 1883 werd Reynvaan aangesteld als adjunct-directrice. Samen met de vooruitstrevende directeur Jacob van Deventer werkte ze aan de verbetering van de ziekenzorg en de modernisering van de verpleging. Ze zette een verpleegstersopleiding op die een blauwdruk werd voor andere opleidingen in het land.

Ga daarna naar rechts en loop de Binnengasthuisstraat in. Ga aan het eindrechtsaf de Jonge Doelenstraat in. Kies daarna uit twee mogelijkheden.

BIJZONDERE COLLECTIES

 UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

1. Een bezoek aan de tentoonstelling 1001 Vrouwen uit de Nederlandse geschiedenis. Ga dan voor het overgaan van de brug, naar rechts en loop naar het gebouw van de Bijzondere Collecties op de Oude Turfmarkt 129.

*Hier is ook het boek te koop!
(www.bijzonderecollecties.uva.nl)*

Voor alle informatie over boek, tentoonstelling en activiteiten:
www.1001-vrouwen.nl

Deze wandeling is ontwikkeld door

www.passievoorprofessie.eu

in samenwerking met

www.connectinglink.nl

atria

2. Breng een bezoek aan Atria, kenniscentrum voor emancipatie en vrouwengeschiedenis. Ga de brug over, steek het Rokin over en houd voor de Munttoren links aan. Dit is de Vijzelstraat en op nummer 20 is Atria gevestigd. Hier worden van februari t/m mei ochtendlezingen gehouden over opmerkelijke vrouwen uit 1001 Vrouwen uit de Nederlandse geschiedenis. (www.atria-kennisinstituut.nl)